

Agenda 2021 – 2025 Social Enterprise NL

Naar een nieuwe economie: de sociale onderneming als wegbereider

Zelden was het heden zo ongewis, dat ieder plan voor de toekomst bij voorbaat ‘onder voorbehoud’ lijkt te moeten zijn. Toch is er één zekerheid: we moeten naar een nieuwe economie. En daar is, juist nu, een breed draagvlak voor.

Die nieuwe economie vraagt om een weerbaar lokaal bedrijfsleven, dat proactief werkt aan een duurzame, inclusieve en armoedevrije maatschappij. Precies dat is wat sociaal ondernemers al jaren doen. Als ervaren *wegbereiders* kunnen zij een hefboom vormen voor de noodzakelijke transitie:

- Sociaal ondernemers zijn in staat om sociale innovaties te realiseren, vaak samen met grote bedrijven, instellingen en overheden.
- Sociale ondernemingen kunnen het reguliere MKB inspireren om – en laten zien hoe – zijn maatschappelijke oriëntatie te vergroten, omdat idealisme en een positief bedrijfsresultaat aantoonbaar niet onderling tegenstrijdig zijn.
- En sociale ondernemingen zijn de gedroomde business partner van de overheid – lokaal, regionaal én landelijk – omdat zij dezelfde maatschappelijke doelen nastreven.

De afgelopen jaren is het aantal sociale ondernemingen flink gestegen. Zij doorstaan deze crisis, juist *vanwege* hun maatschappelijke bewogenheid en sterk betrokken stakeholders. Dit zal het overige bedrijfsleven inspireren. Sociaal ondernemers in Nederland staan klaar om hun directe en indirecte ervaringsdeskundige bijdrage te leveren aan de economische transitie.

In deze agenda doen we hiertoe een aantal concrete voorstellen bedoeld voor het regeerakkoord van het kabinet dat in de zomer 2021 zal aantreden. In deel I vindt u voorstellen die specifiek gericht zijn op stimulering van sociaal ondernemerschap. In deel II treft u voorstellen aan die het brede bedrijfsleven ten goede komen.

Wat is een sociale onderneming?

Wij hanteren de volgende definitie van de sociale onderneming, deze is gebaseerd op de definitie van de EU en de SER. Een sociale onderneming:

- Is een zelfstandige onderneming
- Heeft primair een maatschappelijke missie; impact first
- Merendeel van de inkomsten uit de verkoop van een dienst of product
- Heeft oog voor alle stakeholders en betreft hen bij het beleid
- Winst is een middel en geen doel
- Maximaal transparant

DEEL I – STIMULERING SOCIAAL ONDERNEMERSCHAP

In 2020 heeft de staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat de eerste stappen genomen naar stimulerend nationaal beleid voor sociaal ondernemerschap. Het volgende kabinet kan sociaal ondernemerschap een integraal deel maken van het beleid van elk ministerie.

Landelijk publiek-privaat groeiprogramma

Met een landelijk publiek-privaat groeiprogramma kunnen sociale ondernemingen opschalen, waardoor hun bereik en impact gemaximaliseerd worden.

Het aantal sociale ondernemingen is de afgelopen jaren hard gestegen. De combinatie van een maatschappelijke missie en een gezond verdienmodel vraagt om specifieke competenties. En uit verschillende onderzoeken blijkt dat bestaande sociale ondernemingen succesvol zijn, groeien en banen creëren. Het is nu tijd om deze bewezen expertise zoveel mogelijk uit te nutten door te investeren in een groeiprogramma met aandacht voor impactmeting, het aantrekken van groeikapitaal, marketing & communicatie, en samenwerking met corporates en instellingen.

Kenniscentrum voor gemeenten en provincies

Het creëren van een Kenniscentrum Sociaal Ondernemerschap voorkomt dat de verschillende overheden steeds ‘opnieuw’ het wiel uitvinden. Dit kenniscentrum zorgt ervoor dat zij van elkaar leren en dat beleid op verschillende niveaus op elkaar aansluit.

De afgelopen jaren heeft een kopgroep van gemeenten en een enkele provincie stimuleringsbeleid gemaakt voor sociale ondernemingen. Het is nu tijd dat iedere gemeente en provincie in Nederland aan de slag gaat met sociaal ondernemerschap. Voor het kenniscentrum kan gebruikgemaakt worden van de ruim aanwezige kennis van de Europese Commissie die al sinds 2011 een breed programma op het stimuleren van sociaal ondernemerschap kent.

De sociale onderneming als testlab

Inventariseer per ministerie waar sociaal ondernemers doorbraken realiseren, die met een goede samenwerking en aanpassing van regelgeving breed uitgerold kunnen worden.

Sociale ondernemingen zijn innovatief en toekomstgericht. Ze experimenteren in de praktijk en laten zo zien wat wel en niet werkt én wat er nodig is voor een grootschaliger effect. Beleidsmakers kunnen hiervan profiteren bij het opstellen van toekomstbestendige regelgeving.

De missing link in arbeidsparticipatie

Ga in gesprek met innovatieve sociale ondernemingen die zich specialiseren in arbeidsparticipatie en neem hen expliciet op in beleid.

Ondanks de recente hoogconjunctuur is slechts beperkt voortgang geboekt in de arbeidsparticipatie van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. De komende recessie zal dit weer verslechteren. Nieuwe nationale akkoorden, wetten of re-centraliseren zullen geen effect sorteren. De oplossing ligt in een andere, dynamischer wijze van uitvoering van bestaande voorzieningen en in

een doelgerichte publiek-private samenwerking. Er is inmiddels een stevige groep (succesvolle) ondernemingen die het vergroten van de zelfredzaamheid van kwetsbare mensen als missie heeft genomen, met een werknemersbestand van 30-70% mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Deze vernieuwende klasse sociale ondernemingen is (nog) nergens te vinden in het beleid van SZW en wordt niet aan overlegtafels gevraagd bij het ministerie of in de Malietoren – een gemiste kans, want zij kijken met een praktijkdeskundige bril naar belemmeringen en komen met nieuwe oplossingen.

Werk maken van de circulaire economie

Breng de ambitie van de circulaire economie en het arbeidsmarktbeleid samen. Dit vraagt om een ontkokering van reeds beschikbare – maar versnipperde – budgetten tot één geïntegreerd financieel instrument.

Hergebruik van materialen in nieuwe producten is vaak kostbaar(der) omdat het proces arbeidsintensief is. Tegelijkertijd heeft Nederland ruim een miljoen mensen die structureel niet meedoen. De oplossing ligt voor de hand: maak het mogelijk voor sociale ondernemingen waar beschut werk wordt verricht om op te schalen en koppel een financiële waardering aan meetbare circulaire output.

Lokale initiatieven = lokale kracht

Versnel de ontwikkeling van *community enterprises* door een landelijk stimuleringsprogramma.

Een nieuwe economie vraagt ook om ondernemingen die zich specifiek richten op de behoeftes van een lokale gemeenschap en daar sterk mee verbonden zijn. Een deel van deze ondernemingen komt voort uit burgerinitiatieven en is eigendom van de bewoners, zoals zorg-, energie-, werkgelegenheids-, landbouw-, hergebruik- en andere coöperaties. Deze *community enterprises* creëren bovenop hun activiteiten als vanzelf verbindingen en sociale cohesie in gemeenschappen. Veel bewoners- en buurtbedrijven hebben zogenaamde hybride business modellen en zijn dus mede afhankelijk van donateurs, vrijwilligers en/of de lokale overheid. De overheid kan deze waardevolle beweging flink versnellen door er specifiek stimuleringsbeleid op te voeren.

De Code Sociale Ondernemingen benutten

Veel gemeenten en provincies gebruiken de Code en haar Register inmiddels als instrument voor beleidskeuzes en samenwerking. De nationale overheid is de missende factor. Haar steun kan dit instrument op korte termijn de gewenste versnelling geven

De Code Sociale Ondernemingen is door en voor sociaal ondernemers ontwikkeld en afgelopen jaar gelanceerd. Neemt een sociale onderneming deel aan de Code – een vereiste voor opname in het Register Sociale Ondernemingen – dan kan iedereen van consument tot overheid en van medewerker tot investeerder zien dat het, tot diep in de vezels van de bedrijfsvoering, gaat om een onderneming die *impact first* handelt.

Invoering van de BVm

De toevoeging van een modaliteit 'm' (van 'maatschappelijk') aan de BV in het Burgerlijk Wetboek voorziet in een eenvoudige en eenduidige herkenning, die de ondernemers en stakeholders helderheid en zekerheid biedt. Opname in het BW borgt de handhaving en aanspreekbaarheid van bestuurders. Nederland is een van de weinige Europese landen die deze stap nog niet hebben gezet.

Aan beide zijden van het politieke spectrum is men het er inmiddels over eens: overmatige gerichtheid op aandeelhoudersbelang is contraproductief voor het duurzame succes van een onderneming én een bronoorzaak van ecologische en maatschappelijke ontsporing. Sociale ondernemingen opereren *impact first*. Ze zetten hun maatschappelijke missie bovenaan en brengen balans aan in de belangen en zeggenschap van de verschillende stakeholders. Ook maatschappelijke georiënteerde coöperaties, waar spanning bestaat tussen het belang van de leden en de maatschappelijke missie, hebben baat bij deze oplossing. Maak de modaliteit daarom ook beschikbaar voor de coöperatie.

DEEL II – MAATREGELEN DIE HET BREDE BEDRIJFSLEVEN TEN GOEDE KOMEN

Volgens de oude regels raken we steeds verder achterop bij China en de VS. Europa kan het spel veranderen: winnen op nieuwe paradigma's. Met schone lucht, volledig hergebruik van materialen, minder welvaartsziektes, werk voor iedereen en radicaal minder ongelijkheid wordt het oude continent weer een aspiratie voor de rest van de wereld.

Sociaal ondernemers geven inhoud aan deze economie en kunnen een hefboom vormen op de transitie daarheen. Het brede bedrijfsleven kan meegaan in deze beweging als de regels niet in de weg zitten en als de meerkosten van impact langzaam maar zeker kleiner worden.

Innoveer het ondernemingsrecht

De invoering van de BVm kan als springplank dienen om belangenpluralisme meer op de voorgrond te plaatsen: innoveer het ondernemingsrecht om een betere en wettelijk geborgde balans aan te brengen tussen de belangen van aandeelhouders en het algemeen belang.

In Duitsland is het Rijnlands model terug van weggeweest en in Frankrijk is hier via de *Loi Pacte* een basis voor gelegd. Ook in Nederland zijn veel grote bedrijven bezig met hun *purpose* en hun bijdrage aan de SDG's. Het maximaliseren van aandeelhouderswaarde wordt zelden nog openlijk als missie genoemd. De corporate governance code spreekt van 'lange-termijnwaarde' als doel, zonder overigens het begrip 'waarde' een inhoud te geven. De fundamentele discussie over de oriëntatie van ons bedrijfsleven moet in Nederland nog van de grond komen. De BVm zal deze discussie aanjagen.

Brede welvaart als doel

Stel het innovatiebeleid ten dienste van brede welvaart door onder andere de WBSO open te stellen voor sociale innovatie en via prijsvragen te sturen op nieuwe oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen.

Het Nederlandse economische en innovatiebeleid is vooral gericht op *technische* innovatie en het verhogen van het BNP. Dit werkt op de lange termijn averechts. Er wordt niet gestuurd op de nieuwe doelen van circulariteit en inclusiviteit en de negatieve externaliteiten blijven worden afgewenteld op de maatschappij. De innovatieagenda zou ten dienste moeten staan van de Monitor Brede Welvaart. Uit de CPB-publicatie 'Kansrijk Innovatiebeleid' blijkt dat hervorming van de WBSO en meer gebruik van prijsvragen zinvolle stappen zijn.

True pricing via Ex'tax

We moeten toe naar *true pricing*. Ex'tax is de beste weg om te volgen. Hervorm ons belastingstelsel stapsgewijs conform de Ex'tax principes.

Sociaal ondernemers kiezen hun eigen concurrentienadeel, doordat zij een leefbaar loon betalen aan de boer in Ivoorkust of textiel hergebruiken in plaats van goedkope nieuwe stoffen bestellen, door in Nederland te produceren in plaats van in Bangladesh of omdat ze arbeidsintensieve processen kiezen met mensen met een beperking in plaats van robotisering. En sociaal ondernemers wentelen geen negatieve effecten af op het milieu en toekomstige generaties. Dat heeft vaak consequenties voor de

prijzen van hun producten of diensten. Hun maatschappelijke waarde wordt niet beloond en dat beperkt hun groeipotentie.

De impact van inkoopkracht

Een verplichting om bij iedere aanbesteding de punten van de gunningscriteria te verdelen volgens 1/3 prijs, 1/3 kwaliteit en 1/3 sociaal-duurzame criteria, zorgt ervoor dat het inkoopbeleid daadwerkelijk bijdraagt aan het bereiken van maatschappelijke doelstellingen.

De inkoopkracht van overheden is een belangrijk instrument om onze economie te verduurzamen. De afgelopen jaren is er veel aandacht geweest voor Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI), maar het effect van deze bewustwording en vrijblijvende convenanten is beperkt, het is daarom tijd om deze ambitie wettelijk te borgen.

Kap in het oerwoud van regelingen

Door maatschappelijke regelingen op hun uitdrijvende effecten te toetsen en vervolgens te vereenvoudigen, wordt de toegankelijkheid voor kleine innovatieve organisaties vergroot.

De uitvoering van maatschappelijke regelingen is hopeloos ingewikkeld geworden. Alleen al de loonkostensubsidies en WMO vormen een ondoordringbaar woud. Zonder grote stafafdeling kun je niet voldoen aan de vereiste verantwoordingen in de zorg. Veel sociale ondernemingen combineren diensten, bijvoorbeeld horeca en zorg. De immense regel- en verantwoordingsdruk in het maatschappelijk domein maakt dit uitermate moeilijk. Sociale ondernemingen werken vanuit vertrouwen en kunnen bijdragen aan een *trust society*. De ruimte daartoe is in de praktijk echter zeer beperkt. Anonimiteit is geïnstitutionaliseerd, de menselijke maat wordt eruit geregeld, vervreemding is het effect.

Beter onderzoek

Neem sociale ondernemingen en andere vormen van sociale innovatie op in de reguliere onderzoeken/berekeningen van het CBS, CPB en PBL.

De maatschappelijke waarde van sociale ondernemingen gaat veel verder dan het aantal mensen dat ze aan het werk helpen, de kilo's voedsel die ze redden of het grondstofgebruik dat ze besparen. Sociale ondernemingen creëren innovaties die door andere organisaties worden overgenomen. Denk aan Albert Heijn die cacao inkoopt via de Tony's Chocolonely-methode of Ikea dat samenwerkt met I-did en zo de integratie en ontwikkeling van kwetsbare mensen stimuleert. Het is tijd dat sociale ondernemingen en hun maatschappelijke meerwaarde worden opgenomen in de reguliere onderzoeken van het Centraal Bureau voor de Statistiek, Centraal Planbureau en het Planbureau voor de Leefomgeving.

Onderwijs (her)vormt de ondernemers van de toekomst

Hervorm de economievakken in het voortgezet onderwijs met de sociale onderneming als norm.

Inmiddels hebben bijna alle hoger onderwijsinstellingen sociaal ondernemen in het curriculum opgenomen en er zijn twee professoren en een flink aantal lectoren sociaal ondernemerschap benoemd. Het is tijd om sociaal ondernemen op te nemen in de economievakken van het voortgezet onderwijs, met aansprekende casuïstiek en werkbare modellen. Presenteer het definiëren en nastreven van maatschappelijke waarde op gelijke voet met andere doelen van bedrijven en belangenpluralisme wordt normaal. Financiële winst als primaire drijfveer en de *homo economicus* kunnen worden overgebracht naar het vak geschiedenis.

Verder lezen? Wij raden u de navolgende publicaties aan:

- KPMG en Nyenrode: [Stimuleren van \(h\)erkenning van sociale ondernemingen](#) (2020)
- Universiteit Utrecht: [Versnelling en verbreding van sociaal ondernemerschap](#) (2019)
- OECD: [Boosting social entrepreneurship and social enterprise development in the Netherlands](#) (2019)
- Social Enterprise NL: [Social Enterprise Monitor 2019](#) (2019)
- HvA: [Sociaal ondernemerschap: grip op het begrip](#) (2018)
- PwC: [Prille kansen: de samenwerking tussen sociale ondernemingen en gemeenten in Nederland](#) (2018)
- McKinsey: [Scaling impact of social enterprise sector](#) (2016)
- Social Enterprise NL: [B.V.m. De sociale onderneming op weg naar het Burgerlijk Wetboek](#) (2016)
- SER: [Sociale ondernemingen: een verkennend advies](#) (2015)

Over Social Enterprise NL

[Social Enterprise NL](#) is aanjager van de groeiende beweging van sociaal ondernemers. Het netwerk heeft momenteel meer dan 400 leden, sociale ondernemingen zoals Fairphone, Happy Tosti en Seepje. Social Enterprise NL is in 2012 opgericht door Mark Hillen en Willemijn Verloop. Verder in gesprek? Neem contact op met Stefan Panhuijsen via stefan@social-enterprise.nl.